

University of Groningen

Literaire intolerantie

Laurense, Maria Sofia

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1993

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Laurense, M. S. (1993). Literaire intolerantie: een onderzoek naar het hoe en waarom van het verschil tussen 'echte' en 'triviale' literatuur (en kunst) in het bijzonder naar aanleiding van het werk van Th.W. Adorno en P. Bourdieu. Groningen: s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

LITERAIRE INTOLERANTIE

RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

LITERAIRE INTOLERANTIE

*Een onderzoek naar het hoe en waarom van het verschil
tussen 'echte' en 'triviale' literatuur (en kunst)
in het bijzonder naar aanleiding van het werk van
Th.W. Adorno en P. Bourdieu*

Proefschrift
ter verkrijging van het doctoraat in de
Letteren
aan de Rijksuniversiteit Groningen
op gezag van de
Rector Magnificus Dr. S.K. Kuipers
in het openbaar te verdedigen op
donderdag 23 december 1993
des voormiddags te 11.00 uur precies

door

Maria Sofia Laurensse

geboren op 9 juli 1957
te Meppel

Eerste promotor: prof.dr J.J.A. Mooij
Tweede promotor: prof.dr P.V. Zima

Inhoudsopgave

VOORWOORD	7
I. INLEIDING	9
II. HET ONTSTAAN VAN DE MODERNE DICHOTOMIE	19
1. Inleiding	19
2. De dichotomie in haar sociaal-historische context	23
<i>De schrijver</i>	23
<i>Het publiek</i>	25
<i>De roman</i>	30
<i>Literatuur in massaproductie</i>	32
<i>Intellectuelen in isolement</i>	34
3. De dichotomie in de literaire theorie	37
<i>De vroege Verlichting in Duitsland</i>	37
<i>Het probleem van de modeliteratuur</i>	40
<i>Immanuel Kants 'Kritik der Urteilstkraft'</i>	44
DE OORDEELSKRACHT	44
HET SCHONE, HET GOEDE EN HET AANGENAME	45
HET VERHEVENE	48
KUNST	49
<i>Friedrich Schiller</i>	52
<i>De vroege Duitse Romantiek</i>	56
<i>De George-Kreis</i>	58
<i>De late Verlichting in Duitsland</i>	60
<i>Esthetisme in Frankrijk</i>	61
<i>Het naturalisme in Frankrijk</i>	63
4. Conclusie: de dialectiek van de dichotomie	64
III. ADORNO EN DE DICHOTOMIE	69
1. De dialectiek van de Verlichting	69
2. Adorno's lage kunst en literatuur: de cultuurindustrie	74
3. Authentieke kunst	88
<i>De autonomie van de kunst</i>	88
<i>Beperkingen van de autonomie</i>	94
<i>De tweeslachtigheid van de hoge kunst</i>	100
4. De relatie tussen de cultuurindustrie en de authentieke kunst	107
5. Adorno in de geschiedenis	118

IV. BOURDIEU EN DE DICHOTOMIE	137
1. Inleiding	137
2. Lage kunst en literatuur: populaire esthetica of barbaarse smaak	157
3. Hoge, legitieme kunst en literatuur	170
4. De relatie tussen de populaire en de legitieme esthetica	191
5. Bourdieu's kritiek op Kant	211
6. Enkele evaluatieve opmerkingen en conclusies	218
V. ADORNO, BOURDIEU EN DE DICHOTOMIE: EEN VERGELIJKING	231
1. Inleiding	231
2. De dichotomie bij Adorno en Bourdieu: hoog, laag en functie	232
3. Adorno en Bourdieu over elkaar	249
<i>Bourdieu over Adorno</i>	250
<i>Adorno over Bourdieu</i>	253
4. Bourdieu als vervolg op Adorno: een poging tot synthese	257
5. De toekomst van de dichotomie	270
BIJLAGEN	289
Bijlage I <i>Entwicklungen und Umschichtungen innerhalb der deutschen Buchproduktion des 18. Jh.</i>	289
Bijlage II <i>De ontwikkeling van de Duitse boekenproductie en het aandeel van de roman daaraan tijdens de eerste helft van de 19de eeuw</i>	290
Bijlage III <i>Druktechnische ontwikkelingen in de 18de en 19de eeuw</i>	292
Bijlage IV <i>Enkele statistische resultaten van Bourdieu's cultuursociologische enquête</i>	293
BIBLIOGRAFIE	295
SUMMARY	315
NAMENREGISTER	323

Voorwoord

Het onderzoek ten behoeve van dit proefschrift heeft grotendeels plaatsgevonden in het kader van een aanstelling van 1987 tot 1991 als assistent in opleiding aan de Faculteit der Letteren van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Veel dank ben ik verschuldigd aan mijn promotores prof.dr. J.J.A. Mooij (tot voor kort hoogleraar in de Algemene Literatuurwetenschap aan de Rijksuniversiteit van Groningen) en prof.dr. P.V. Zima (hoogleraar in de Allgemeine und Vergleichende Literaturwissenschaft aan de Universität für Bildungswissenschaften te Klagenfurt, Oostenrijk). Hun minutieuze kritiek, hun opbouwende suggesties en hun waardering voor mijn werk hebben in hoge mate bijgedragen aan de totstandkoming van de hierna volgende tekst.

Mijn dank gaat ook uit naar de leden van de leescommissie, prof.dr. W. Schönau, prof.dr. B. Scholz en prof.dr. H. Verdaasdonk.

Uitzonderlijk erkentelijk ben ik (nogmaals) Hans Mooij en mijn levensgezel Ben Jonker. Zonder hun welhaast onbegrensde geduld en hun schokvaste vertrouwen in mij zou dit project nooit zo'n gelukkig einde hebben gekregen.

Arnhem, oktober 1993

Marijke Laurensse